

do_s_o_t_o_m_o_s_r_b_i_j_a

међународна радна група за
документацију и заштиту
грађевина, места и целина
модерног покрета

Минимални документациони досије 2003

Саставила: национална радна група Србије

0.1 ФОТОГРАФИЈА ОБЈЕКТА

- 0.1. **Наслов фотографије**
Новинарски дом
- 0.2. **Извор**
Колекција Милоша Јуришића
- 0.3. **Датум**
1936. година

Шифра у локалној бази података
COM-RS-011-a-0001

1. ИДЕНТИТЕТ ОБЈЕКТА

- 1.1. **Данашњи назив објекта**
Дом Новинара Србије, експозитура „УНИКРЕДИТ банке Србија“
- 1.2. **Варијантни или претходни/оригинални назив** 4
Новинарски дом
- 1.3. **Назив улице и број** 5
Ресавска 28
- 1.4. **Град** 6
Београд
- 1.5. **Покрајина/општина** 7
Врачар
- 1.6. **Поштански број** 8
11000
- 1.7. **Држава** 9
Република Србија (изграђено у Краљевини Југославији)
- 1.8. **Позиција у оквиру глобалног позиционог система** 10
44°48'27.4"N; 20°27'55.0"E
- 1.9. **Класификација/типологија** 11
СОМ – комерцијални, пословно-стамбени објекат
- 1.10. **Статус и датуми заштите** 12
Влада Републике Србије донела је 17. октобра 1997. год. Одлуку о утврђивању Дома новинара Србије у Београду за споменик културе. Том одлуком утврђене су мере заштите овог објекта у друштвеној својини, смештеног на катастарској парцели број 5116, К.О. Врачар. Одлука: „Службени гласник РС“ бр. 51/97.

2. Историјат објекта

- 2.1. **Оригинални нацрт/намена** 13
Новинарски дом
- 2.2. **Датуми: наруџбина/завршетак** 14
1930 / 1934-1935.
- 2.3. **Пројектанти архитектуре и други пројектанти** 15
Ернест Вајсман (сарађивао Јосип Пичман, надзор над извођењем вршио Бранко Максимовић)
- 2.4. **Остале особе или догађаји везани за објекат** 16
Пет година од донатора прикупљан новац за изградњу. Апелу инвеститора одазвали су се многобројни приложници из земље и

дијаспоре, укључујући Николу Теслу и Михајла Пупина. Фонд неопходних средстава за изградњу употпуњен је путем банкарских кредита. Освећење зграде 7.4.1935, извршио прота Велимир Марковић.

- 2.5. **Значајне измене са датумима** 17
1941-1944. зграду користиле агенција "Deutsche Nachrichten Biro", радио-станица и редакција листа "Belgrader Zeitung". 1945-1976 зграду користила агенција ТАНЈУГ
- 2.6. **Данашња намена** 18
Експозитура „Уникредит банке Србија“, просторије Независног удружења новинара Србије и Удружења новинара Србије
- 2.7. **Постојеће стање** 19
Иако се Вајсманов објекат већ четрнаест година налази на списку заштићених непокретних београдских културних добара, заједно са још петнаестак остварења међуратне модерне архитектуре, услед непажње и неадекватног коришћења, доспео је у неодговарајуће стање. На закошеном делу зграде окренутом дворишту, још крајем четрдесетих година су додати нижи анекси (са гаражом капацитета 10 аутомобила, једносратним подужним блоком са седам канцеларија у приземљу, мањом салом и пет кабинета на спрату). На шестом спрату тераса је временом зазидана и на фронту, чиме је умањен динамизам првобитне концепције и изгубљена првобитна пластичка „круна“ грађевине. Приземље и мезанин су потпуно промењени и недавно адаптирани за потребе простране експозитуре „Уникредит банке“, док је већи део простора на вишим нивоима издат различитим правним лицима. Зидне површине, поготово оне на дворишној страни, данас су у дерутном стању, док су оригинални прозори замењени ПВЦ столаријом. Зграда је са обе стране неплански прекривена клима уређајима,¹ као и сателитском антеном на неадекватном месту (у сред лође другог спрата прочеља), што приметно ремети сагледавање првобитних пластичких својстава здања.

3 ОПИС

- 3.1. **Општи опис** 20
Новинарски дом је изведен као геометријски складно пословно-стамбено здање уочљиво кубичне силуете, од армираног бетона, опеке, гвожђа и стакла са неправилним, искошеним обликом основе на дворишној страни и равним на прочељу, прилагођеним напību Ресавске улице. Све етаже, од сутерена до кровне терасе су повезане лифтом, постављеним у језгро кружног степеништа. У сутерену су уређене дрварница за станаре, котларница за централно грејање и кухиња за новинарски клуб. У предњем делу приземља биле су три канцеларије, улаз и чекаоница (у крајњем десном углу), а иза централног хола, према дворишту, кабинети председника и секретара удружења, док је у центру дуго функционисао новинарски клуб. На мезанину, првом и другом спрату, организоване су канцеларије, холови, комуникације и нуспросторије. Станови за управника дома и ложача, као и две гарсоњере, били су смештени на трећем и четвртном спрату. Уређени су са пуним комфором, укључујући купатила, тоалете, електричну расвету, централно грејање и стоне штедњаке у кухињама. Тераса на крову, приступна степеништем и лифтом, својим предњим

делом лети је служила као соларијум и одмаралиште за чланове Удружења. Прочеље је широко 21, 90 метара, бочни зидови 16,8 и 12 метара, а дворишна фасада 14 метара. Пројектном документацијом потврђена цена коштања извођења зграде износила је 1,250.000 тадашњих динара.

У организацији простора Новинарског дома примењени су поједини елементи Корбизјеовог слободног плана, са текућим, флексибилно и функционално изменљивим простором. Као основни мотив у структури приземља по запремини и значају дуго се издвајала пространа клупска сала. Застакљено кружно степениште, у духу конструктивистичко-функционалистичке доктрине транспарентно истакнуто на прочељу, заобљеним предњим делом увучено у вертикални бетонски рам са правоугаоним лођама, представљало је веома иновативан мотив у тадашњој београдској архитектури.

Фасаде дома су глатке, обрађене без орнамената и хијерархичне поделе зона, засноване на начелу осне симетрије и истицања главног мотива. Модернистички сведено, плошно прочеље, на коме преовлађују праве линије (које је у оптичко-физиолошком и естетичком смислу, под утицајем Корбизјеових теорија, Вајсман сматрао најприкладнијим), оживљено је равномерним водоравним ритмовима пуног и празног, у који је уклопљена и вертикала степенишних лођа, која се од приземља ка врху благо сужава. Захваљујући лођама и преовлађујућем стакленом парапету, на обема фасадама је задуго било решено питање унутрашњег осветљавања и проветравања.

Асиметрија прочеља остварена је помицањем вертикалног рама са лођама удесно, чиме је формиран неједнаки однос прозорских окана на левој (једанаест) и десној страни фронта (осам). Ефекат асиметрије појачан је и постављањем дворишног колског пролаза у десни угао приземне зоне. Завршна кровна етажа, која првобитно није била озидана у целини, а ни застакљена, истицала се отвореном рамовском конструкцијом терасе, на крајевима оивиченом носачима за заставу, препознатљивим симболима модерног покрета.

Пет глатких и релативно витких округлих стубова (пилотиса) у приземљу, распоређено је са једнаким размацима, чиме је исказана лојалност Корбизјеовом програму од пет тачака модерне архитектуре. Осим што пластички рашчлањавају и знатно оживљавају монотону плошност глатких површина горњег постројења, они не заузимају превише корисног простора, јер су тек двадесетак центиметара удаљени од прочелног парапета. Њима се застакљено високо приземље, допуњено мезанином (због нагнутог терена је било могуће његово извођење), читава као немонументални, приступачни и нехијерархизован отворени блок, осмишљен према начелима функционализма.

3.2. Конструкција

Садржи скелетну међуспратну армирано-бетонску конструкцију са лаким монтажним преградама између одељења. Скелетна конструкција зграде је у целини носива, састављена од стубова и међуспратних плоча од армираног бетона. Стубови су квадратични или округли (зависно од диспозиције). Зидови унутар армиранобетоинског костура су испуњени обичном опеком у цементном малтеру, која ни у једном случају не носи терете спратова. Степениште има такође армирано-бетонску плочу, чија је горња површина обложена вештачким каменом. Прозори су у становима и канцеларијама првобитно били дрвени, типа „крило на крило“ (Verbundfenster), споља прекривени дрвеним "Esslingen" засторима. Прозори застакљеног степеништа, видљивог са фронта, инкорпорирани су у гвоздену

конструкцију са централним једноструким остакљењем и бочним крилом за отварање. Кровни покривач је изграђен у форми бетонске плоче.

- 3.3. **Контекст** 22
- Уграђен са обе стране у традиционално обликовану структуру градског блока, дом је минималистичком спољном обрадом и транспарентним конструктивним склопом унео корените новине у престонички урбани амбијент. Но и поред изразитог естетичког динамизма којим је његов функционалистичко-пуристички плашт споља одисао, због узиданог положаја и недостатка знатнијих предпростора, снажно силуетно дејство његове „бестежинске“ архитектуре у контексту постојећег блока је знатно ублажено. Са једне стране дом се наслања на (још увек постојећи) академски конципиран вишеспратни објекат од ког видно пластички одудара, а са друге на приземну кућу (касније срушену), лишена посебне стилске обраде.

4 ВРЕДНОВАЊЕ

- 4.1. **Техничка вредност** 23
- Коришћење различитих материјала и заната према најсавременијим архитектонским техникама.
- 4.2. **Друштвена вредност** 24
- Највиша, дом подстакао модернизацију и функционализам у различитим областима живота.
- 4.3. **Културна и естетска вредност** 25
- Највиша, будући да је постао симбол продора модерне архитектуре у области београдских интерполација.
- 4.4. **Историјска вредност** 26
- Највиша, јер се ради о делу егземпларног и пионирског значаја у свом градитељском типу.
- 4.5. **Генерална оцена** 27
- Антологијски пример функционалистичког смера хрватске, југословенске и београдске међуратне архитектуре.

5 ДОКУМЕНТАЦИЈА

- 5.1. **Главне референце** 28
1. Досије са писаном и техничком документацијом, похрањен у Историјском архиву Београда (фонд ОГБ, фасцикла 25–8-1932)
- Прилози у дневној штампи и историографској периодици
1. Аноним, *Свечано отварање Новинарског дома у Београду*. Политика 15.3.1935, стр. 8.
 2. Vjačić Klarin, Tamara, *Ernest Weissmann, arhitektonsko djelo 1926-1939* (rukopis doktorske disertacije, mentor prof.Z.Jurić, Filozofski fakultet, Zagreb 2011, 724 str.).
 3. Благојевић, Љиљана, *Проблеми и питања заштите архитектуре модерног покрета у Београду: Прилог новој политици заштите*.

Гласник ДКС 27, Београд 2003, стр. 41.

4. Vogunović, Slobodan Giša, Vajsman Ernst, u: Arhitektonska enciklopedija Beograda XIX i XX veka, t.II. Београд, 2005, стр. 1122-1123.
5. Вајсман, Ернест, *После отварања Новинарског дома: Битни основи архитектуре нису формалне ни естетске, него економске и социјалне природе*. Политика 18.4.1935, стр.10;
6. Đurić-Zamolo, Divna, *Jevreji – graditelji Beograda do 1941.godine*. Beograd 1992, стр. 241.
7. Krunić, Jovan, *Tri stila u arhitekturi Beograda (1908-1974)*, у: Beograd imajući biti. Beograd 1998, стр. 157.
8. Manević, Zoran, *Zagreb-Beograd 1912-1941. Čovjek i prostor* 10, Zagreb 1983, str. 31.
9. Милашиновић Марић, Дијана, *Водич кроз модерну архитектуру Београда*. Београд 2002, стр. 84.
10. Kadijević, Aleksandar, *Hrvatski arhitekti u izgradnji Beograda u 20. stoljeću*, Prostor 42, Zagreb 2011, стр. 472, 475.
11. Кадиевић, Александар, *Новинарски дом – значајно остварење хрватских архитеката у Београду*. Наслеђе XII, Београд 2011, стр. 117-128.

5.2 Визуелни материјал у прилогу

- 1) Цртежи из документације Завода за заштиту споменика културе града Београда, 2011.
- 2) Новије фотографије дома: Александар Кадиевић, 2011.
- 3) Основа објекта, извор: Bjažić Klarin, Tamara, *Ernest Weissmann: Društveno angažirana arhitektura, 1926. – 1939*. Zagreb, 2015, стр. 175.

29

5.3 Подносилац извештаја/датум

Др Александар Кадиевић, јун 2012.; допуна: децембар 2015.

30